

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastajan taustaorganisaatio

Muu järjestö [Suomen Geriatri ry (erikoislääkäriyhdistys)]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Ikääntymiseen/ikääntyneisiin liittyvät käsitteet eivät ole selkeitä.

- 65 vuoden ikäraja on tässä (ja muutenkin) keinotekoinen ja vanhentunut. Osa 65 vuotta täyttäneistä on edelleen työelämässä. Lisäksi 65+ joukkoon kuuluu ihmisiä, joiden ikä voi poiketa toisistaan neljäkymmentäkin vuotta ja joiden sairaustaakka ja toimintakyky vaihtelevat paljon. Ei ole perusteltua niputtaa heitä kaikkia yhdeksi, samalla tavalla kohdeltavaksi ihmisryhmäksi.

- Käsitteet "korkea ikä" ja "ikäntynyt" tulisi määritellä tulkintaerimielisyyksien välttämiseksi. Korkean iän tulisi tarkoittaa lähtökohtaisesti yli 90 vuoden ikää.

- Ilmaisun "pääosin ikääntymiseen liittyvä korkea ikä" on liittyvä sairaus, vamma tai rappeutuminen" on lääketieteelliseltä ja biologiselta kannalta vaikeasti perusteltava, kyseenalainen ja sisällöltään epäselvä. Monet sairaudet kyllä yleistyvät iän myötä, mutta ikä ei aiheuta niitä. Ei ole myöskään

sairautta, johon vääjäämättä ikääntyessä sairastuisi. Ikä ei aiheuta myöskään vammoja, vaan esimerkiksi kaatumisten taustalla ovat sairaudet. Samoin Pelkkä biologinen vanheneminen ilman sairauksia ei johda toimintakyvyn menettämiseen ja avuntarpeeseen (kuin korkeintaan erittäin korkealla, selvästi yli 100 vuoden iällä). Useimpien sairauksien sairastumisriskiin vaikuttavat ikää enemmän esimerkiksi elintavat ja joissakin tilanteissa perinnöllinen alttius. Näistä syistä sen määrittäminen, milloin sairastuminen/vamma liittyy korkeaan ikään ei nähdäksemme ole mahdollista - ja jos se nimenomaan vanhusten hoitoon erikoistuneille lääkäreille on mahdotonta, uskoaksemme siihen eivät pysty mielekkäällä tavalla muutkaan. On myös hämmäntävä ajatus, että aivoinfarktin esim. 80-vuotiaana saava itsestään huolehtinut hyväkuntoinen henkilö ei olisi oikeutettu vammaisuuksiin, mutta haitaltaan vastaavan aivoinfarktin huonojen elintapojensa vuoksi saava 63-vuotias olisi. Samoin esim. motoneuronitautiin (ALS) sairastuvan 40-vuotiaan henkilön ennuste ja avuntarve voivat olla samanlaiset kuin 80-vuotiaana samaan sairauteen sairastuvalla. Paitsi että ikääntymisrajaus on sisällöllisesti kyseenalainen, sen käyttö johtaa todennäköisesti hyvin vaihteleviin käytäntöihin, ja nähdäksemme siitä tulisi luopua ja määrittää vammaisuuksien kriteerit niiden aiheuttaman haitan perusteella (riittävän vaikea toimintakyvyn heikentyminen). Vaihtoehtoisesti olisi mahdollista kertoa, mitkä ovat ne sairaudet/potilasryhmät, jotka vammaispalveluihin ovat oikeutettuja. Yksi mahdollisuus olisi huomioida myös akuuttia sairastumista/vammautumista edeltävä toimintakyky, jolloin aiemmin hyväkuntoiset iäkkäät olisi mahdollista erottaa niistä, joilla toimintakyky on pitkäaikaissairauksien myötä heikentynyt. Jos taas esityksen muotoilussa pysytään, korkean iän tulee tarkoittaa todella korkeaa (90+) ikää, jolloin lain tavoitteisiin tuskin päästään.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Heikentää, koska iän perusteella määritellään etuja, vaikka sairaus/vamma olisi sama kuin nuoremmalla.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Esitys heikentää iäkkäiden vammaisten / ikääntyneenä vammautuneiden osallisuutta yhteiskunnassa ainakin osin.

Perusteluissa tuodaan huolestuttavalla ja ageistiseksikin tulkittavissa olevalla tavalla hoivaan liittyvät käsitteet (huolenpito, turvallisuus). Kaikessa ikääntyneiden hoidossa aivan yhtä lailla kuin muissakin ikäryhmissä tulee toiminnan tavoitteena ja perustana olla yhdenvertaisuus ja osallisuus.

Muistutamme, että runsas huolenpito, hoiva ja avuntarve koskevat vain pientä osaa vanhimmistakin ikäryhmistä.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Esityksessä erotellaan selvästi ikääntyneet. Lähtökohtana tulisi olla vamman tai sairauden laatu ja sen aiheuttama toimintakyvyn heikentyminen täysin iästä riippumatta. Kuten esityksessäkin tuodaan esille, perustuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän perusteella. Vanhusten sairauksien hoidon ja kuntoutuksen asiantuntijoina katsomme, että esityksessä ja sen perusteluissa ei ole tuotu esiin hyväksyttäviä perusteita toimia ikääntyneiden kohdalla toisin kuin nuorempien kohdalla.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Ikääntymisrajaus.

Perusteiden osalta ks. kohta 3 edellä. Lisäksi vaikka ymmärrämme resurssien rajallisuuden ja huolen vammaisettuuksien piirissä olevien lukumäärän kasvusta, pidämme kyseenalaisena, että rajausta perustellaan kustannusten hallinnalla väestön ikääntyessä. Jos kustannusten kasvusta ollaan huolissaan ja resurssit ovat riittämättömiä, palveluita tulee rajata tasapuolisesti kaikissa ikäryhmissä, ei iän perusteella.

2.

Kaikkien 65-vuotta täyttäneiden kohtelevinen yhtenä ikääntyneiden ryhmänä. Puutteelliset ikääntyneen ja korkean iän määritelmät.

3.

Sen, että vammaispalveluiden piirissä oleva ikääntyessään menettää vammaisen statuksen ja siirtyy sosiaalipalveluiden piiriin. Tällä ratkaisulla on haitallisia taloudellisia seurauksia jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleville ikääntyville. Lisäksi vammaisilla henkilöillä voi olla sellaisia tarpeita, joihin vastaamiseen sosiaalipalvelulain alaisten asumispalveluiden henkilökunnalla ei ole riittävää osaamista.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Olemme jossain määrin huolissamme siitä, että henkilökohtaiselta avustajalta ei edellytetä tiettyä pätevyyttä tai koulutusta, vaan pelkän perehdytyksen katsotaan riittävän. Hengityshalvauspotilaat ovat aivan erityinen potilasryhmä, jolla on lääketieteellisiä tarpeita, jotka voivat ilmetä myös hyvin äkillisesti, ja ilman riittävää taustakoulutusta avustajan osaaminen ei välttämättä ole riittävää näiden tilanteiden tunnistamiseksi ja niihin reagoimiseksi.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Ks. yst. aiemmat kommenttimme ikääntymisrajauksesta.

Nähdäksemme asiaa olisi parempi lähestyä sitä kautta, missä tilanteissa lakia käytetään (vrt. Ruotsissa kytkeminen diagnooseihin).

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Ks. aiemmat kommenttimme ikääntymisrajaukseen liittyen.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Ks. aiemmat kommenttimme esim. kohdassa 3.

Sosiaalipalvelulain alaisissa asumispalveluissa ei ole välttämättä riittävää osaamista vammaisten henkilöiden hoitoon. Vammaispalveluiden piirissä aiemmin ollut henkilö voi siten jäädä ilman tarvitsemaansa hoitoa joutuessaan ikääntyessään siirtymään toiseen yksikköön.

Esteettömyyden toteuttamisen osalta pidämme erittäin tärkeänä, että esimerkiksi kodinmuutostöiden niin suunnittelu kuin toteutuskin voidaan toteuttaa viiveettä niin, että esteettömyyden toteuttaminen ei johda sairaalahoidon tarpeeseen odotusaikana.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

-

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

-

Mikäli vastasit Ei, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Ikääntyneiden ja iäkkäiden osalta ei. Ilmaisut ovat vähätteleviä erityisesti osallisuuden näkökulmasta. Myös ikääntyneiden osallisuutta tuettava, ja osallisuus on vanhuspalveluiden keskeinen periaate, vaikkei (toisin kuin ehkä vammaisten kohdalla) siihen ei ole käytännössä vielä päästy, vaan ikääntyneiden kohdalla edelleen korostuvat hoivaan liittyvät tarpeet yksilön kannalta merkityksellisen elämän sijaan. Kaiken kaikkiaan ikääntyneiden osalta vaikutelmamme on, että mahdollisia haittoja ja iäkkäisiin kohdistuvaa taloudellista ym. rasitusta on aliarvioitu.

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Toteutuessaan ikääntymisrajaus voi lisätä tarvetta siihen, että lääkäri joutuu antamaan lausuntoja siitä, onko ongelma korkeaan ikään liittyvä vai ei. Edellä esitetyistä syistä tässä on riski epäyhdenmukaisille linjauksille, ja on kyseenalaista, onko tämä mielekästä lääkäriresurssin käyttöä.

Päivittäisten toimien tulisi olla määriteltynä paremmin: tarkoitetaanko henkilökohtaisia päivittäistoimintoja (BADL), välineellisiä päivittäistoimintoja kuten kodinhoitoon liittyvät tehtävät (IADL) vai pitääkö tämä sisällään myös vaativammat toiminnot kuten harrastukset (AADL).

Jämsen Esa
Suomen Geriatri ry